

เทศน์เช้า วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมมะเนาะ ให้ธรรมเป็นทาน ให้ธรรมเป็นทาน ให้ธรรมคือให้สติปัญญาเป็นทานไง ถ้ามีสติปัญญา คนเราจะมีศรัทธาความเชื่อ คนเรามีความเชื่อ ถ้ามีความเชื่อ ชีวิตเรามีความหวัง ถ้าคนไม่มีความเชื่อ ไม่มีสิ่งใดเป็นที่มุ่งหวังเลย ชีวิตลอยลมไป

เรามีความเชื่อของเรา มีความเชื่อความศรัทธา ถ้ามีความเชื่อความศรัทธา เชื่อในอะไร ถ้าเชื่อ พ่อแม่เราพาเข้าวัดเข้าวา เชื่อในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เชื่อในรัตนตรัย ถ้าเชื่อในรัตนตรัย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสร้างสมบุญญาธิการมามหาศาล เกิดเป็นพระโพธิสัตว์ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์รื้อคั่นอยู่ ๖ ปี เวลาเกิดเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม มีพระพุทธกับพระธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมๆ ขึ้นมา พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม นี่แก้วสารพัดนึกของเราไป

ถ้าเรามีศรัทธาความเชื่อของเรา เชื่อในรัตนตรัย เชื่อในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้ามีความเชื่ออย่างนั้น คุณติ ประเพณีวัฒนธรรมของเรา วันพระ วันโกน เราไปวัดไปวาเป็นกันเอง ไปวัดไปวา วางจากงานทางโลก งานทางโลกที่ว่ามันทุกข์ยาก มันทุกข์ยาก เพราะหาเลี้ยงชีวิต บังคับเครื่องอาศัยดำรงชีวิตนี้ไว้ แต่ชีวิตนี้มันมีค่าๆ มีค่าเพราะความรู้สึกลึกอันนี้ไป

สิ่งใดถ้าเป็นบุญกุศลมันมีความสุขของมันนะ ถ้าเป็นบาปอกุศลมันจะเป็นความทุกข์ ความยาก ความบีบคั้นหัวใจนั่น ถ้าเป็นกิเลส กิเลสสิ่งใดที่มันแสวงหามาเพื่อปรนเปรอมัน สิ่งนั้นมันมีความสุขของมัน เป็นความสุขของกิเลส กิเลสมันล่อ มันยุมันแหย่ มันให้แสวงหาสิ่งนั้นมา แสวงหาสิ่งนั้นมาแล้วมันบอกมันจะพอใจ มันก็ยุแหย่ต่อไปเรื่อยๆ ก็แสวงหามาปรนเปรอมันทั้งหมดใจใหม่ เวลาปรนเปรอทั้งหมดถึงที่สุดแล้ว เวลาเราทำงานพอใจมันแล้ว มันไม่เห็นชมเราเลย มันไม่เห็นชมเราเลยว่ามีเพื่อประโยชน์กับมันๆ กิเลสวิญญู์ กรรมวิญญู์ วิ

ปากวิญญู กิเลสมันมีการกระทำ กิเลสมันยุมันแห่ มันยุมันแห่มีการกระทำ มีการกระทำแล้ว สุดท้ายแล้วจิตเป็นผู้รับไว้ทั้งนั้นเลย จิตเรานี้เป็นผู้รับไว้ทั้งนั้น เห็นไหม

วันพระๆ คุณิ ถ้ามีศรัทธาความเชื่อของเขา เวลาบุญกุศลทางโลก สร้างโบสถ์วิหาร หล่อพระ หล่อพระพุทธรูป หล่อพระภายนอกๆ มันต้องมีศรัทธามีความเชื่อมันถึงมีศิลปะวัฒนธรรมที่สวยงามอ่อนช้อย ความอ่อนช้อยอย่างนี้ การสร้างพระๆ เป็นบุญกุศลมหาศาล การสร้างพระชักชวนกันมา มันเป็นธรรมยังทำได้ยาก ทำได้ยากไง การทำได้ยากๆ มันต้องมีศรัทธามีความเชื่อของเขา มีความละเอียดอ่อนในหัวใจ นี่สร้างพระจากภายนอกมันก็แสนทุกข์แสนยากขนาดนั้น ความแสนทุกข์แสนยากขนาดนั้นก็เพื่อบุญกุศล เพื่อผลของวิญญูะ

แต่เวลาสร้างพระภายในๆ ใจ เวลาสร้างพระภายใน ช่วงบั้นที่ยอดเยี่ยมที่สุดคือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และช่วงบั้นที่ยอดเยี่ยมที่สุดคือหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นใจ เวลาท่านบั้นหัวใจขึ้นมา บั้นหัวใจขึ้นมาเพราะว่าท่านมีความสามารถในการบั้นใจของท่านก่อน ท่านมีความสามารถในการบั้นใจของท่านขึ้นมามันมีแบบอย่าง เห็นไหม วิธีการการกระทำอันนั้น ท่านได้ทำของท่านประสบความสำเร็จของท่านแล้ว ท่านทำของท่านประสบความสำเร็จแล้ว ท่านถึงพยายามมาบั้นแต่งพวกเรานี้ใจ ถ้าบั้นแต่งพวกเรา พระภายในๆ ใจ

พระภายนอก เวลาพระภายนอก การกระทำ ประเพณีวัฒนธรรมนะ มันมองเห็นได้ มันเป็นที่จับต้องได้ พอจับต้องได้ เราจะมีความสุข เรามีความสุขมาก เกิดในสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข เรามีความสุข ความสงบ ความระงับของเรา เราพอใจของเราใจ ถ้าสังคมอย่างนั้นมันชื่นใจ ใจ มันเปรียบเทียบได้ ในสังคมสังคมหนึ่งที่มีแต่ความเข้าใจกัน มีแต่ความสามัคคีกัน กับสังคมหนึ่งมีแต่ฉกชิงวิ่งราวต่อกัน มันเดือดร้อน เดือดร้อนไปหมด มันจับต้องของของมันได้

แล้วสังคมภายใน สังคมภายในของเรา เราจะมาบั้นพระของเรา เราจะมาสร้างคุณงามความดีของเราใจ มาวัดมาวามาวัดใจของเรา จะเอากว้างแคบแค่ไหน จะเอาพระองค์ใหญ่องค์น้อยแค่ไหน

นี่ก็เหมือนกัน มาวัดหัวใจของเรา เรามีศีลมีสมาธิในใจของเรา จะวัดหัวใจของเรา ถ้าวัดหัวใจของเรา เราทำสิ่งนี้ขึ้นมา นี่วันพระ ถ้าวันพระ พระในใจๆ เราพยายามสร้างของเราขึ้นมา พระในใจๆ มันต้องต้องจิตใจที่ละเอียดรอบคอบนะ ถ้าจิตใจไม่ละเอียดรอบคอบ จากพระ

ภายนอกๆ แล้วพระภายนอก เวลากิเลสค้นหา มันมันมันเป็นอิฐหินปูนทราย มันเป็นทองเหลือง มันเป็นอะไร ตีฉินนินทากันไป ครูบาอาจารย์ ถ้าใจมันหยาบ มันหยาบอย่างนั้น มันเข้าไม่ถึงใจ

เวลาไปเห็นเหล็กแคะมันเป็นแร่ธาตุ แต่ไม่เห็นคุณงามความดีขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาให้ระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาพระไปประพฤติปฏิบัติในป่าในเขา โคนผิ โคนทุกอย่างถั่นแถ้ง ไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้กลับไปใหม่ ให้ระลึกถึงพุทธโธ ธัมโม สังโฆ เวลาระลึกถึง ระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ยังเป็นที่พึ่งของเราได้ ถ้าเราระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาของเรา

พ่อแม่ปู่ย่าตายายของเราเป็นผู้ที่ฉลาด เลือกนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำหัวใจ เป็นศาสนาประจำชาติ ถ้าปู่ย่าตายายของเรามีความฉลาด สิ่งนี้ท่านเลือกนับถืออยู่แล้ว แม้แต่ปู่ย่าตายาย ผู้ที่ฉลาดท่านยังเคารพนับถือของท่าน แล้วเราละ เราจะเคารพ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ของเรา ถ้าเราเคารพ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ของเรา จิตใจของเรามันมีที่พึ่ง มีที่ระงับ มันมีที่เกาะเกี่ยวใจ มันไม่เร่ร่อน

แล้วบอกเวลากิเลสมันขุ่นมันแหย่นะ “ไอนั้นมันหิน มันทราย มันปูน ไอนั้นมันทองเหลืองนะ” นี้อวดรู้ อวดรู้จะทำจิตใจตัวเองให้เร่ร่อน แต่มันไม่ระลึกถึงคุณธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมตตาคุณ ปัญญาคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาจะตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เป็นพระโพธิสัตว์ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย ท่านบากบั่นมาขนาดไหน ท่านขวนขวายมาขนาดไหน เวลาท่านจะทำของท่านขึ้นมาประสบความสำเร็จในใจของท่านแล้วท่านเผื่อแผ่ๆ เผยแผ่ธรรมๆ

“อานนท์ ไม่มีกำมือในเรานะ” เปิดเผย แจ่มแจ้ง พยายามให้พวกเราประพฤติปฏิบัติ จะป็นพระในใจๆ ท่านเปิดเผยของเรา แต่ในเมื่อจิตใจมันยังหยาบอยู่ ก็ให้ระดับของท่านก่อน ถ้าระดับของท่าน ท่านในการเสียดละขึ้นมาเป็นบุญกุศล บุญกุศล กลิ่นของศีลกลิ่นของธรรมมันหอมทวนลม กลิ่นของท่าน กลิ่นของคุณงามความดี กลิ่นของคนดี สังคมมันก็ร่มเย็นเป็นสุข ไว้เนื้อเชื่อใจ เพราะเรามีศีล นี่ไง ระดับของท่านๆ ถ้าระดับของท่านๆ ระดับศีล ระดับสมาธิ ระดับภาวนา มันก็ต้องพยายามปลูกปลอบขึ้นมา พยายามให้กำลังใจขึ้นมาใจ เราจะสร้างของเรา

ถ้าเราจะสร้างพระขึ้นมา สร้างที่ไหน สร้างพระภายนอก สร้างเสร็จแล้วมีคนสร้างพระ
มากเลย สร้างเสร็จแล้วจะไปบริจาควัดไหน วัดไหนไม่เอาต้องหาที่ตั่งๆ ของเรา สร้างของเรา
เราหาที่ของเราไว้ก่อนไง ถ้าหาที่ของเรา หาหัวใจของเราให้ได้ไง ทำความสงบของใจเข้ามา ถ้า
ใจมันสงบ พระเราจะตั่งตรงนี้ พระเราจะตั่งอยู่ตรงนี้ ตรงหัวใจนี้

ถ้าเราจะตั่งตรงหัวใจ ทำความสงบของใจเข้ามา แล้วจะเอากว้างเอาแคบขนาดไหน มี
อำนาจวาสนาบารมีขนาดไหน เวลาจิตมันสงบเข้าไปแล้วมันเห็นแสงสว่าง เห็นต่างๆ ขึ้นมา เห็น
ก็คือเห็น เห็นอันนั้นคือเครื่องเคียง ไม่ใช่ความจริง ความจริงคือจิตสงบ ความจริงคือจิตสงบ ถ้า
เห็นหรือไม่เห็นนั้นไม่สำคัญ สำคัญว่าเรามีสติสัมปชัญญะ สัมมาสมาธิจะมีสติตลอด ถ้ากำหนด
พุทโธ ใช้อานาปานสติ ถ้ามันละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไปพร้อมกับสติปัญญาของเรา ถ้าพร้อม
สติปัญญาของเรา เราจะหาที่ของเรา เราจะตั่งพระตรงนี้ จะตั่งพระตรงนี้ นี่หาที่ของเรา

แล้วเราจะตั่งพระของเรา พระจะตั่งที่มันเป็นฐานพระ เป็นสมถกรรมฐาน ฐานที่ตั่งแห่ง
การงาน เวลาจะปั้นพระขึ้นมา นี่ไง เวลาปั้นพระขึ้นมาก็ทำงานๆ ใจ ดบแต่งขึ้นมาในหัวใจ ตั่ง
บนฐานอันนี้ไง ฐานอันนี้เป็นฐานบนที่หัวใจอันนี้ไง ถ้าฐานบนหัวใจอย่างนี้ มันมี
สติสัมปชัญญะ มันมีสติพร้อม มันรู้พร้อม มันมีความสุข มีความสุข จิตสงบมันก็สุขมหาศาลอยู่
แล้วแล้วยิ่งกำลังดบแต่ง กำลังวิปัสสนา กำลังจะปั้นแต่งขึ้นมา โอ้โฮ! มันอยากได้อะไรดี โอ้โฮ!
มันทำของมันนะ มันผลิตผลิตของมันนะ

เวลาคนมันทุกข์มันยาก มันก็ทุกข์ยากทางโลก เวลามันจะมีความสุขความสงบของมัน
แม้แต่การกระทำในใจของตน จิตสงบก็มีความสุขอันหนึ่ง วิปัสสนาไปถ้ามันปล่อยมันวาง
ขึ้นมามันมีความสุขมากกว่านั้น มีความสงบระงับมากกว่านั้น มีความพอใจมากกว่านั้น มันมาก
มาจากไหนล่ะ

หัวใจดวงใดไม่มีมรรค หัวใจดวงนั้นไม่มีผล มรรคผลก็คือการกระทำของเราเนี่ยไง มรรค
ผลก็คือที่เรามาชวนขายอยู่นี้ไง ถ้ามันชวนขายอยู่นี้ เวลาผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เคนจกรรม นั่ง
สมาธิภาวนาแล้วก็บอกว่าทำเปล่าๆ ไม่เห็นได้อะไรเลย

ไม่เห็นได้อะไรเลย เราก็อึดอัดใจ เราคันสถานที่ของเราไง คุณ เวลาเขาหล่อพระขึ้น
มาแล้วไปถวายวัด วัดยังไม่รับเลย บอกว่าที่นี่เต็มหมดแล้ว รับไม่ได้

เขาหล่อพระๆ เขายังหาที่ตั้งของเขา หล่อพระอย่างนั้นมา ธรรมะเป็นสาธารณะ ธรรมะเป็นธรรมชาติ เพราะธรรมชาติ ธรรมชาติมันก็วนอยู่ธรรมชาตินั้นไง แต่ถ้าเป็นความจริงของเราเนะ ความจริงของเราสิ อันนั้นมันธรรมะของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรีชาปฏิบัติก็ต้องมีการศึกษา ทางโลกมีการศึกษาทั้งนั้นนะ คนเรามีการศึกษา ศึกษามาแล้ว ศึกษาจนบอกว่าไอนั้นก็เป็นแร่ธาตุ ไอนั้นก็เป็นทองเหลือง

มันศึกษามาจนตัวเองไม่มีหลักเกณฑ์อะไรเลยหรือ ศึกษามาๆ อันนี้มันสัญลักษณ์ คนเรามันยังโง่ๆ อยู่ มันไม่มีที่พึ่งอาศัย ผ่านวัดก็ยกมือไหว้ที่หนึ่ง ไหว้อะไรก็ไม่รู้ เวลาขับรถผ่านวัดยกมือไหว้ที่หนึ่ง แล้วใจของตนละ

การยกมือไหว้นั้นมันก็คืออย่างหนึ่ง คืออย่างหนึ่งคือว่ามันนอบน้อมไง ยังยอมรับพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จิตใจยังนอบน้อมอยู่ ยังนอบน้อมในรัตนตรัยยกมือไหว้หนหนึ่ง นี้ก็เหมือนกัน สิ่งที่เราว่ามันเป็นแร่ธาตุๆ มันแร่ธาตุมาจากอะไร

ถ้ามันเป็นการนอบน้อม การยอมรับ อันนั้นจิตใจมันมี คนเราเวลามันทุกข์มันยากมันอยาก ให้หาคนช่วยเหลือเจือจาน นี้ก็เหมือนกัน จิตใจเวลามันทุกข์มันยากขึ้นมา พอมันทุกข์มันยากขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายืนยัน “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเธอโค่นโลกธรรม ๘ เบียดเบียน เธอจงดูเราเป็นตัวอย่าง เธอจงดูเราเป็นตัวอย่าง”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมขึ้นมา เจ้าลัทธิต่างๆ เที้ยวจาบจ้วง เที้ยวทำลายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตลอด “เธอจงดูเราเป็นตัวอย่าง” ฤทธิ์เดชก็มี จะทำอะไรก็ได้ แต่มันไม่สร้างเวรสร้างกรรมไง เพราะท่านให้อภัยทั้งนั้น

เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีฤทธิ์มากนะ พระโมคคัลลานะมีฤทธิ์ขนาดไหน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีมากกว่า แล้วที่เขามาติเตียน เขามาโต้แย้งอยู่นั้นนะ โห้! ฤทธิ์ทำทีเดียวไปหมด แต่ไปทำทำไม ทั้งๆ ที่เขามีคบอด มีคบอดด้วยกิเลสตัณหาความทะยานอกในใจของเขา เขาอยากเอาชนะคะคาน เขาอยากแสดงฤทธิ์แสดงเดชของเขา ทั้งๆ ที่เขามีคบอดในใจของเขา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้อภัยตลอด ไม่เคยทำร้ายใคร ไม่ทำจริงๆ ทั้งๆ ที่ทำได้ทั้งนั้น แต่ไม่ทำ ไม่ทำเลย เห็นไหม นี่ใจของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง

แล้วเวลาเผยแผ่ๆ เผยแผ่กับพวกเรานี้ไง อยากจะรื้อสัตว์ขนสัตว์ รื้อสัตว์ขนสัตว์ก็ต้องให้ สัตว์มันฉลาด สัตว์ตัวนั้นที่จะเข้าสู่สายพานบุญ สายพานมรรคผลขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้าต้องเป็นผู้ที่ฉลาด ฉลาดที่ไหน ฉลาดในใจของตนไง ฉลาดในสติปัญญาของเรานี้ไง ถ้า มันฉลาดขึ้นมามันก็พลิกแพลงหัวใจเข้าสู่สายพานนั้นไง

ถ้ามันไม่ฉลาดนะ นอน นอนแผ่เลย เอาสายพานมารับ เขาจะเอาลิฟต์มารับ รับไปไหน รับไปพญามารนั้นไง รับไปสู่วิชานะ รับไปสู่ความไม่รู้ไม่เห็นอันนั้นไง

แต่ถ้ามันเป็นจริงๆ ขึ้นมา เราศึกษาค้นคว้าของเรา ถ้าเราฉลาด องค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมๆ เผยแผ่ธรรมขึ้นมา เราจะหาที่ตั้งพระของเรา เราจะปั้นพระจากภายในของ เรา เราทำของเราขึ้นมาละ

วันพระวันเจ้า พระเป็นผู้ประเสริฐ หัวใจเป็นผู้ประเสริฐใหม่ แต่ทำความสงบของใจเข้า มานะ จิตสงบเข้ามา ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน แค่นี้ไปสัมมาสมาธิ มันตื่นในโพลงในกลางหัวใจ มัน เข้าใจชีวิตนะ สิ่งของมันเข้าใจชีวิต มันเข้าใจเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด มันเข้าใจเรื่องจิต เรื่องข้าง นอกมันวางหมด เรื่องข้างนอกมันเหมือนเรื่องคูนั่งคูละคร ไม่ใช่เรื่องของเรา เราไปดูหนังดู ละคร เราก็ไปตามอารมณ์นั้น

นี่ก็เหมือนกัน เรื่องของวิญญูๆ แต่มันเป็นจริงๆ นะ ชีวิตเราต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย แต่ มันเป็นเรื่องของวิญญูๆ ใจ พอมันเข้าไปสู่ความสงบแล้วมันเข้มแข็ง ขึ้นบานในหัวใจ มันไม่ต้อง พึ่งพาอาศัยปัจจัย ๔ ใจ มันสุขโดยตัวมันเอง มันปล่อยหมด มันวางนะ ข้างนอกก็อยู่ก็้อๆ เงินๆ อย่างนั้นนะ ถ้ามันเป็นความจริง ถ้าเป็นความจริงอย่างนี้แล้ว

แล้วที่บอกว่า ปู่ย่าตายายของเราท่านฉลาด ท่านนับถือพระพุทธศาสนา ท่านยังเคารพนับ ถือในพระรัตนตรัย เวลาเราก็มีหลักเกณฑ์ของเรา เราก็เชื่อ มีศรัทธาความเชื่อในพระพุทธ พระ ธรรม พระสงฆ์ เวลาจิตมันสงบเข้าไป นี่! นี่! นี่! นี่มันกลางหัวใจเลย มันเป็นสัจจะมันเป็นความ จริงเลย มันยิ่งแนบแน่น มันยิ่งเคารพศรัทธา

เวลาครูบาอาจารย์ประพฤติปฏิบัติไป เวลาท่านสิ้นกิเลส กราบแล้วกราบเล่า กราบแล้ว กราบเล่า กราบคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั่วๆ ที่ ๒,๐๐๐ กว่าปี เราไม่เคยเห็นตัว จริงของท่านเลย เรายังเชื่อมั่นขนาดนั้น เรายังการวาระขนาดนั้น

ทีนี้ทางโลกศึกษาๆ ศึกษาบอกอันนี้เป็นแร่ธาตุ นั้นมันทองเหลือง ไปกราบอะไรกัน
พวกนี้คือยบปัญหา

มันพูดไปนั่นนะ มันพูดไปอยู่ข้างนอกใจ มันพูดถึงแร่ธาตุใจ มันไม่ได้พูดถึงหัวใจของ
คน มันไม่ได้พูดถึงศรัทธาของคน ไม่พูดถึงภาวนามยปัญหาในใจของคน มันไม่รู้ไม่เห็นนะ นี่
พูดถึงคนที่อวดอ้างว่ามีปัญหา

แต่เวลาครูบาอาจารย์ของเรา เห็นใหม่ ไม่ต้องมีรูปเคารพ ท่านก็ยังกราบของท่านได้
เพราะหัวใจของท่านมันคงในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไม่มีสิ่งใดทั้งสิ้น เรากราบที่ไหนก็
ได้ เราไม่ได้กราบใครทั้งสิ้น เรากราบระลึกถึงพระพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ เรากราบถึง
ปัญญาคุณ เมตตาคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรากราบถึงอันนั้น แล้วพยายามสร้าง
พระของเรา หาที่ตั้ง สมถกรรมฐาน แล้วปรุงแต่งปั้นแต่งขึ้นมาให้มันเป็นจริง เป็นจริงด้วยมรรค
ด้วยผลนะ ไม่ได้เป็นจริงด้วยจินตนาการ เป็นจริงด้วยการคาดเกณฑ์ ไม่เอา

เอาจริงๆ เอาจริงๆ มันเป็นปัจจัยตัดตั้ง เป็นสันทิฏฐิโก เป็นความจริงกลางหัวใจดวงนั้น
เอวัง